

Juridiska fakultetsstyrelsen
Karol Nowak, universitetslektor
Henrik Wenander, professor

Remiss: Polisiär beredskap i fred, kris och krig (SOU 2025:57)

Ju2025/01154

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av universitetslektor Karol Nowak under medverkan av professor Henrik Wenander.

Fakultetsstyrelsen tillstyrker förslagen med följande kommentarer.

Bakgrund och allmänna synpunkter

Utgångspunkten för utredningen har varit att säkerhetsläget i Sveriges närområde är det allvarligaste sedan slutet av andra världskriget. Säkerhetsläget, både i Sveriges närområde och globalt, präglas av instabilitet och oförutsägbarhet. Säkerhetspolisen har under de senaste åren höjt och sänkt terrorhotnivån. Sverige har utsatts för hybridattacker genom flera större cyberattacker och säkerhetshotande verksamhet från främmande land. Agerandet från främmande makt och våldsbejakande extremister medför att hoten går in i varandra och förstärks.

Det ovan nämnda innebär även att traditionella rättsliga strukturer inte alltid är ändamålsenliga eller statiska vilket i sin tur medför tillämpningssvårigheter. Hänvisningen i utredningen till att reglerna om mänskliga rättigheter är tillämpliga även under en väpnad konflikt är korrekt men den vidföljande diskussionen om att den humanitära rätten anses generellt, i egenskap av *lex specialis*, ha företräde framför

regler om mänskliga rättigheter om regelverken är oförenliga, kan inte tas för given (betänkandet s. 191).

Förslaget omfattar ändringar i en förhållandevis stor mängd lagar och förordningar. Det väcker frågor om överskådlighet och koherens som i sin tur kan leda till tillämpningssvårigheter i vissa fall där rättsläget riskerar att bli oklart. Enligt fakultetsstyrelsens mening bör dessa frågor uppmärksammas i den fortsatta beredningen.

På likande sätt förhåller det sig med frågan om polisens kombattantstatus, det vill säga att rättsläget i vissa delar är oklart vad gäller polisens kvalificering som kombattanter eller icke-kombattanter. Betänkandets slutsatser om att det inte är lämpligt att ha en ordning som innebär att polismän förväntas växla mellan uppgifter av civil och militär karaktär är därför välkomna. Både temporär och permanent kombattantstatus för alla polismän bör undvikas enligt utredningen, vilket också ligger väl i linje med en önskan om ett tydligt rättsligt skydd för polisen i händelse av krig för att säkerställa att polisens verksamhet kan fortlöpa som vanligt så långt det är möjligt (betänkandet s. 236 och 258).

Det kan vidare konstateras att utredningens arbete kännetecknats av en önskan att fokusera statens resurser på problem i samband med polisiär beredskap i fred, kris och krig. Utredningen tycks därvidlag i vissa delar ha antagit att olika myndigheter kan utföra varandras arbetsuppgifter, något som inte kan tas för givet. En sådan önskad ordning torde kräva förhållandevis omfattande, dock ej oöverstigliga, utbildningsresurser för att olika rättsliga krav ska kunna tillgodoses.

Förslaget till lag om Försvarsmaktens stöd till polisiär verksamhet i särskilda fall

Av förslaget framgår att Försvarsmakten ska agera subsidiärt till Polisen. I 5 § finns dessutom ett proportionalitets- och nödvändighetskrav. Emellertid stadgas i förslaget till 5 § första stycket 1 att polisens egna resurser måste vara otillräckliga för att en insats ska få ske. Här vore en precisering värdefull. Det måste antas att polisen kan klara så gott som alla polisiära frågor inom ett visst

särskilt geografiskt område i landet men kanske inte kan antas kunna göra detsamma i hela riket samtidigt. Det vore önskvärt med en precisering vad gäller polisens skyldigheter i sammanhanget och vem som ansvarar för att de uppfylls.

Vidare kan det konstateras att förslaget innebär att deltagande soldater ikläs polismans befogenhet enligt 10–12 §§. I sammanhanget kan det ifrågasättas om det finns erforderlig kompetens inom försvaret att axla polisiära uppdrag, 8 § till trots. Enligt fakultetsstyrelsens mening bör frågan uppmärksammas i den fortsatta beredningen.

Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Fakultetsstyrelsen har inga invändningar mot förslaget utöver vad som nämnts ovan angående kompetensen att axla polisiära uppdrag.

Förslaget till förordning om Försvarsmaktens stöd till polisiär verksamhet i särskilda fall

Av 3 § framgår att Försvarsmakten ska ta ut avgifter för de merkostnader som uppstår för myndigheten i samband med att stöd lämnas till polisen. Eftersom det alltid torde vara fråga om extraordinära åtgärder vore en tydligare reglering vad gäller finansiering önskvärd eftersom oklarheter annars riskerar att minska den potentiella effektiviteten i insatsen på grund av kostnadsskäl.

Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet

Enligt fakultetsstyrelsens mening omfattar förslaget vissa oklarheter, då försvarets personal tillhör en mängd olika kategorier och riskbegreppet dessutom är diffust.

Enligt delegation

Karol Nowak

Henrik Wenander